

SPIS TREŚCI

Wykaz częściej używanych skrótów	5
Wykaz orzeczeń sądowych	7

Część 1. ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział I. O prawie pracy	15
Zagadnienia podstawowe	15
1. Cztery znaczenia nazwy „prawo pracy”	15
2. Przedmiot prawa pracy w ogólności	15
3. Geneza prawa pracy	17
4. Podmiotowy i przedmiotowy zakres prawa pracy	18
4.1. Podmioty prawa pracy	18
4.2. Stosunki prawa pracy	19
5. Prawo pracy a inne gałęzie prawa	20
5.1. Stosunek prawa pracy do prawa cywilnego	20
5.2. Stosunek prawa pracy do prawa administracyjnego	21
5.3. Stosunek prawa pracy do prawa socjalnego	22
6. Polskie prawo pracy a prawo pracy innych krajów – zagadnienia metodologiczne	23
7. Nauka i nauczanie prawa pracy	24
Część problemowa. Funkcje prawa pracy	25
Część pomocnicza	27
1. Literatura	27
2. Pytania	28
Rozdział II. Rozwój polskiego prawa pracy	29
Zagadnienia podstawowe	29
1. Wprowadzenie	29
2. Rozwój polskiego prawa pracy w okresie 1918-1939	29
3. Prawo przymusowego zatrudniania Polaków w okresie 1939-1945	30
4. Ogólna charakterystyka prawa pracy w PRL	31
5. Unifikacja prawa pracy	32
6. Demokratyzacja prawa pracy	33
7. Zmiana zasad dyferencjacji prawa pracy	34
8. Systematyzacja i kodyfikacja prawa pracy	36
9. Zmiany prawa pracy w latach osiemdziesiątych	36
10. Zmiany prawa pracy w latach 1990-1993	37

Część problemowa. W sprawie oceny prawa pracy	39
Część pomocnicza	41
1. Literatura	41
2. Pytania	41
Rozdział III. System prawa pracy	42
Zagadnienia podstawowe	42
1. Wprowadzenie	42
2. Kodeks pracy	42
3. Przepisy wprowadzające kodeks pracy	44
4. Inne ustawy	44
5. Wykonawcze akty normatywne	45
6. Porozumienia zbiorowe	47
6.1. Uwagi wstępne	47
6.2. Porozumienia krajowe	48
6.3. Układ zbiorowy pracy (u.z.p.)	49
6.4. Porozumienia zakładowe	50
6.5. Nienazwana umowa zbiorowa prawa pracy	52
7. Prawo krajowe wobec międzynarodowego prawa pracy	52
Część problemowa. Europejskie prawo socjalne (prawo pracy)	55
Część pomocnicza	59
1. Literatura	59
2. Pytania	60
Rozdział IV. Przepisy, normy, czynności i decyzje	61
Zagadnienia podstawowe	61
1. Wprowadzenie	61
2. Przepisy prawa pracy	61
2.1. Zapisy	62
2.2. Przepisy – wstępy	63
2.3. Przepisy – zasady prawa pracy	64
2.4. Przepisy – klauzule generalne prawa pracy	66
2.5. Klauzule szczególne	69
3. Normy	69
3.1. Zasady współżycia społecznego	70
3.2. Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy	71
3.3. Normy pracy	71
3.4. Reguły dobrej roboty	71
4. Czynności prawne podmiotów prawa pracy	72
4.1. Czynności prawne w ogólności	72
4.2. Czynności kierownicze	74
4.3. Czynności procesowe	75
5. Decyzje organów państwowych i społecznych	75
Część problemowa. Prawo pracy a kultura pracy	76
Część pomocnicza	79
1. Literatura	79
2. Pytania	79
Rozdział V. Sankcje prawa pracy	80
Zagadnienia podstawowe	80
1. Wprowadzenie	80
2. Rodzaje sankcji prawa pracy	81
2.1. Utrata lub ograniczenie uprawnień	81
2.2. Nagroda	81
2.3. Pracownicza odpowiedzialność	82

2.4. Odpowiedzialność pracodawcy	82
3. Formy pracowniczej odpowiedzialności	83
3.1. Odpowiedzialność porządkowa lub dyscyplinarna	83
3.2. Odpowiedzialność zawodowa	84
3.3. Odpowiedzialność karna za pracownicze przestępstwo	84
3.4. Odpowiedzialność materialna pracowników	85
3.5. Problem deliktu zawinionej nieprzydatności do pracy	85
4. Przesłanki pracowniczej odpowiedzialności	86
4.1. Naruszenie obowiązku	87
4.2. Wina	87
4.3. Szkoda	88
4.4. Ryzyko pracownicze jako przesłanka odpowiedzialności	88
4.5. Okoliczności wyłączające pracowniczą odpowiedzialność	89
5. Odpowiedzialność związków zawodowych i załogi	91
Część problemowa. O niepraworządności w stosunkach pracy	92
Część pomocnicza	95
1. Literatura	95
2. Pytania	95
Rozdział VI. Przestrzeganie i kontrola przestrzegania prawa pracy	96
Zagadnienia podstawowe	96
1. Przestrzeganie prawa pracy przez jego podmioty	96
2. Zakładowe komisje	97
3. Kontrola przestrzegania prawa pracy – wprowadzenie	98
4. Wzajemna kontrola podmiotów prawa pracy	99
5. Kontrola administracyjna	100
6. Inspekcja pracy	101
6.1. Państwowa Inspekcja Pracy	102
6.2. Społeczna inspekcja pracy	103
7. Spór jako probierz prawa pracy	104
7.1. Wprowadzenie	104
7.2. Sądy powszechne	105
7.3. Inne sądy	106
7.4. Komisje pojednawcze	107
7.5. Mediator i kolegia arbitrażu społecznego	108
Część problemowa. Jaka inspekcja pracy?	108
Część pomocnicza	111
1. Literatura	111
2. Pytania	112
Rozdział VII. Stosunki prawa pracy	113
Zagadnienia podstawowe	113
1. Wprowadzenie	113
2. Rodzaje stosunków prawa pracy	114
2.1. Stosunki pośrednictwa pracy	114
2.2. Pracowniczy stosunek pracy	114
2.3. Niepracowniczy stosunek zatrudnienia	114
2.4. Stosunki organizacyjne	115
2.5. Zbiorowe stosunki pracy	115
3. Struktura stosunków prawa pracy	116
4. Pracowniczy stosunek pracy	117
4.1. Pojęcie stosunku pracy	117
4.2. Odmiany stosunku pracy	117
4.3. Charakter prawny stosunku pracy	119

5. Zbiorowe stosunki pracy	122
5.1. Stosunek współtworzenia norm prawa pracy	122
5.2. Stosunek pracowniczego współzarządzania	123
6. Stosunki prawa pracy a instytucje prawa pracy	123
Część problemowa. Spór o koncepcję stosunku pracy	124
Część pomocnicza	127
1. Literatura	127
2. Pytania	128

Część 2. ZBIOROWE PRAWO PRACY

Rozdział VIII. Wprowadzenie do zbiorowego prawa pracy	131
Zagadnienia podstawowe	131
1. Uwagi wstępne	131
2. Geneza zbiorowych podmiotów prawa pracy	132
3. Charakterystyka zbiorowych podmiotów prawa pracy	134
3.1. Pracodawca i organizacje pracodawców	134
3.2. Związki zawodowe	136
3.3. Załoga zakładu pracy	137
4. Problem państwa jako podmiotu i strony w prawie pracy	138
5. Charakterystyka zbiorowych stosunków pracy	139
6. Przepisy zbiorowego prawa pracy	140
Część problemowa. Przyczynek do zagadnienia słabości stosunków pracy w PRL	142
Część pomocnicza	144
1. Literatura	144
2. Pytania	145
Rozdział IX. Pracodawcy i ich organizacje	146
Zagadnienia podstawowe	146
1. Wprowadzenie	146
2. Pojęcie zakładu pracy	147
2.1. Zagadnienia terminologiczne	147
2.2. Definicja zakładu pracy w art. 3 k.p.	148
2.3. Zagadnienie wewnętrznego zakładu pracy	149
2.4. Znaczenie podziału pracodawców na zakład pracy i osobę fizyczną zatrudniającą pracowników	151
2.5. Zakład pracy a niepracownicze zatrudnienie	152
3. Funkcje zakładu pracy	154
4. Rodzaje zakładu pracy	155
4.1. Przedsiębiorstwo	155
4.2. Urząd	156
4.3. Inna państwowa jednostka organizacyjna	156
4.4. Spółdzielnia	157
4.5. Organizacja społeczna lub polityczna	158
4.6. Uwaga końcowa	158
5. Nadzór nad zakładem pracy	158
6. Organizacje pracodawców	159
Część problemowa. Kierownik zakładu pracy	161
Część pomocnicza	164
1. Literatura	164
2. Pytania	164
Rozdział X. Związki zawodowe	165
Zagadnienia podstawowe	165
1. Ruch zawodowy w Polsce	165
2. Podstawy prawne związków zawodowych	167

3. Pojęcie i podmiotowość związków zawodowych	168
4. Wolności związkowe	170
4.1. Swoboda tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich	170
4.2. Niezależność związków zawodowych	172
4.3. Samorządność związków zawodowych	173
5. Zadania (cele) związków zawodowych	174
5.1. Zadanie socjalne	175
5.2. Zadanie ekonomiczne	175
5.3. Zadanie polityczne	176
5.4. Współzależność zadań związków zawodowych	177
6. Struktura organizacyjna związków zawodowych	177
7. Zakładowa organizacja związkowa	178
8. Odpowiedzialność za naruszenie przepisów ustawy	180
Część problemowa. Pluralizm i jedność w ruchu związkowym	180
Część pomocnicza	182
1. Literatura	182
2. Pytania	183
 Rozdział XI. Załoga zakładu pracy	184
Zagadnienia podstawowe	184
1. Pojęcie załogi zakładu pracy	184
2. Podstawy prawne	185
3. Organizacja i organy załogi zakładu pracy	186
4. Związkowe przedstawicielstwo praw i interesów pracowników	187
5. Samorząd załogi przedsiębiorstwa państwowego	188
6. Przedstawicielstwo pracownicze w prywatyzowanych przedsiębiorstwach państwowych	189
7. Samorząd akademicki i samorząd w innych państwowych jednostkach organizacyjnych	190
8. Samorząd spółdzielczy	191
9. Grupowa organizacja interesów i praw pracowniczych	191
Część problemowa. O radzie zakładowej	192
Część pomocnicza	196
1. Literatura	196
2. Pytania	196
 Rozdział XII. Udział pracowników i pracodawców w tworzeniu prawa pracy	197
Zagadnienia podstawowe	197
1. Wprowadzenie	197
2. Przepisy ustawowe o tworzeniu autonomicznego prawa pracy	198
3. Zasada tworzenia autonomicznego prawa pracy	199
4. Obowiązki w zakresie tworzenia autonomicznego prawa pracy	200
4.1. Uwaga wstępna	200
4.2. Obowiązek wydawania aktów normatywnych	200
4.3. Obowiązek negocjacji	201
4.4. Współdziałanie w realizacji aktów normatywnych	202
5. Postępowanie	202
5.1. Postępowanie w sprawie zawarcia układu zbiorowego pracy	203
5.2. Postępowanie w sprawie zakładowych umów zbiorowych	203
5.3. Postępowanie w sprawie porozumień o zakładowych systemach wynagradzania	204
6. Udział związków zawodowych w tworzeniu (heteronomicznego) prawa pracy	205
7. Kształtowanie norm pozaprawnych, wzorów osobowych i stereotypów	207
Część problemowa. Przyczynek do dyskusji o nowym modelu układu zbiorowego pracy	207
Część pomocnicza	211
1. Literatura	211
2. Pytania	211

Rozdział XIII. Udział pracowników w zarządzaniu zakładem pracy	212
Zagadnienia podstawowe	212
1. Pojęcie zarządzania i udziału w zarządzaniu zakładem pracy	212
2. Tytuł do zarządzania i udziału w zarządzaniu	213
3. Podstawy prawne	215
4. Zasada prawna	215
5. Formy udziału w zarządzaniu	216
6. Przedmiot udziału w zarządzaniu zakładem pracy	217
6.1. Uwagi wstępne	217
6.2. Zatrudnianie i zwalnianie pracowników	218
6.3. Kształtowanie środowiska pracy	219
6.4. Organizacja i dyscyplina pracy	220
7. Udział pracowników w zarządzaniu w sprawach zakładowych świadczeń socjalnych	221
7.1. Wprowadzenie	221
7.2. Podstawowa zasada prawna	222
7.3. Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych	222
7.4. Zakładowe kasy socjalne	223
7.5. Charakter uprawnienia do świadczeń socjalnych	224
Część problemowa. Menedżer i załoga zakładu pracy	225
Część pomocnicza	227
1. Literatura	227
2. Pytania	228
Rozdział XIV. Konflikty organizacyjne i spory zbiorowe	229
Zagadnienia podstawowe	229
1. Wprowadzenie	229
2. Charakterystyka ustawodawstwa	230
3. Podstawowa zasada prawna	231
4. Konflikt organizacyjny	233
5. Spór między radą pracowniczą i dyrektorem	235
6. Spór zbiorowy	236
6.1. Pojęcie sporu i jego strony	236
6.2. Rokowania	237
6.3. Mediacja	237
6.4. Arbitraż	237
7. Strajk i akcja protestacyjna	238
Część problemowa. O aspektach politycznych i społeczno-gospodarczych strajku	239
Część pomocnicza	241
1. Literatura	241
2. Pytania	242

Część 3. INDYWIDUALNE PRAWO PRACY

Rozdział XV. Zatrudnienie	245
Zagadnienia podstawowe	245
1. Wprowadzenie	245
2. Prawo do pracy	245
3. Funkcje i rodzaje zatrudnienia	247
3.1. Zatrudnienie gwarantowane	248
3.2. Zatrudnienie wolnorynkowe	248
3.3. Zatrudnienie służbowe	249
3.4. Zatrudnienie socjalne	249
4. Administracja pracy	249
4.1. Urząd Ministra Pracy i Polityki Socjalnej	250
4.2. Organy i rady zatrudnienia	250

5. Pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe	251
6. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych	252
7. Zatrudnienie w ramach ochotniczych hufców pracy	253
8. Zatrudnienie w innym państwie	253
9. Fundusz Pracy	254
Część problemowa. Ucieczka od pracowniczego zatrudnienia	254
Część pomocnicza	258
1. Literatura	258
2. Pytania	258
Rozdziały XVI-XVIII. Stosunek pracy i inne stosunki zatrudnienia	259
Zagadnienia podstawowe	259
1. Wprowadzenie	259
2. Zasada wolności pracy	260
3. Stosunek pracy – definicja (art. 22 k.p.)	260
4. Zdolność prawna stron	261
5. Zmiany organizacyjne po stronie pracodawcy	263
6. Podstawy prawne stosunku pracy	264
7. Umowa o pracę	265
7.1. Zawarcie umowy o pracę	265
7.2. Rozwiązanie umowy o pracę	267
7.3. Wypowiedzenie umowy o pracę przez pracodawcę i powszechna ochrona trwałości stosunku pracy	268
7.4. Zakaz wypowiedzenia umowy (rozwiązania stosunku pracy)	271
7.5. Zbiorowe zwolnienia z pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy	272
7.6. Zmiana warunków pracy i płacy	275
7.7. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę	276
7.8. Wadliwe rozwiązanie umowy i jego skutki	277
7.9. Rozwiązanie umowy o pracę przez pracownika	280
7.10. Wygaśnięcie umowy o pracę	280
8. Umowa o przygotowanie do zawodu w zakładzie pracy	282
9. Spółdzielcza umowa o pracę	283
10. Powołanie na stanowisko	285
11. Wybór jako podstawa stosunku pracy	287
12. Mianowanie jako podstawa stosunku pracy	287
13. Umowa dodatkowa (uzupełniająca)	290
14. Zatrudnienie i działalność gospodarcza	292
15. Niepracownicze zatrudnienie	293
15.1. Uwagi ogólne	293
15.2. Chałupnicy	294
15.3. Zatrudnienie policjantów	297
15.4. Zatrudnienie więźniów	299
16. Pracowniczy staż pracy	300
Część problemowa. O rolach pracodawcy i charakterze stosunku pracy	302
Część pomocnicza	307
1. Literatura	307
2. Pytania	308
Rozdział XIX. Obowiązki pracodawcy i pracownika	310
Zagadnienia podstawowe	310
1. Ogólna charakterystyka obowiązków	310
2. Regulamin pracy	311
3. Obowiązki pracodawcy	312
4. Podstawowa zasada obowiązków pracowniczych	315

5. Obowiązki dyscypliny pracy	317
6. Obowiązki pracodawcy i pracownika dotyczące podnoszenia kwalifikacji zawodowych	318
7. Obowiązki pracodawcy i pracownika w szczególnych stosunkach pracy	320
7.1. Obowiązki w uczniowskim stosunku pracy (art. 190 i nast. k.p.)	320
7.2. Obowiązki stron spółdzielczego stosunku pracy	321
7.3. Obowiązki stron w stosunku pracy na podstawie powołania na stanowisko	321
7.4. Sytuacja osób wybranych na stanowisko	322
7.5. Odrębności w obowiązkach stron w stosunku pracy na podstawie mianowania	322
8. Szczególne uregulowanie niektórych praw i obowiązków pracowników (art. 298 k.p.)	323
Część problemowa. Problemy dyscypliny pracy	324
Część pomocnicza	327
1. Literatura	327
2. Pytania	328
Rozdział XX. Nagroda za pracę i pracownicza odpowiedzialność	329
Zagadnienia podstawowe	329
1. Wprowadzenie	329
2. Nagroda za pracę	329
3. Kary porządkowe	331
4. Kary dyscyplinarne	333
5. Odpowiedzialność za wykroczenia przeciw prawom pracownika	334
6. Odpowiedzialność materialna	335
6.1. Rodzaje	335
6.2. Przesłanki	336
6.3. Związek przyczynowy	337
6.4. Ciężar dowodu	337
6.5. Odszkodowanie	338
6.6. Odpowiedzialność za mienie powierzone pracownikowi	339
Część problemowa. Bat i marchewka	340
Część pomocnicza	342
1. Literatura	342
2. Pytania	342
Rozdział XXI. Wynagrodzenie za pracę	343
Zagadnienia podstawowe	343
1. Wprowadzenie	343
2. Podstawy prawne	343
3. Pojęcie wynagrodzenia za pracę	344
3.1. Ustawowe określenia wynagrodzenia	344
3.2. Inne świadczenia związane z pracą	345
3.3. Najniższe wynagrodzenie	346
3.4. Wynagrodzenie przeciętne	346
4. Zakładowy system wynagradzania	346
5. Rodzaje wynagrodzenia za pracę	347
5.1. Wynagrodzenie pracownicze	348
5.2. Wynagrodzenie uczniowskie	349
5.3. Wynagrodzenie niepracownicze	350
6. Podstawowa zasada oraz miara wynagrodzenia	351
7. Składniki wynagrodzenia	352
7.1. Wynagrodzenie z osobistego zaszeregowania pracownika	353
7.2. Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe	353
7.3. Dodatki do wynagrodzenia	353
7.4. Premie i nagrody	353
7.5. Nagroda jubileuszowa	355

7.6. Świadczenia w naturze	355
7.7. Odprawy	356
8. Wynagrodzenie w razie nie świadczenia pracy	356
9. Ochrona wynagrodzenia za pracę	358
9.1. Ochrona wynagrodzenia według k.p.	358
9.2. Ochrona roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy	359
Część problemowa. Nieład w dziedzinie wynagrodzenia – zagadnienia prawne	360
1. Założenia	360
2. System wynagradzania	361
3. Ustrój własności	361
4. Ustrój pracy	362
5. Instrumenty prawne	363
Część pomocnicza	363
1. Literatura	363
2. Pytania	364
Rozdział XXII. Prawo do wypoczynku	365
Zagadnienia podstawowe	365
1. Wprowadzenie	365
2. Zasada prawa do wypoczynku	366
3. Pojęcie i normy czasu pracy	367
3.1. Podstawowa norma czasu pracy	368
3.2. Modyfikacje podstawowej normy czasu pracy	368
3.3. Równoważny czas pracy	369
4. Praca w godzinach nadliczbowych	370
5. Praca w czasie chronionym	370
6. Absencja i zwolnienia od pracy	371
7. Urlop bezpłatny	372
8. Urlop szkoleniowy	373
9. Urlop wychowawczy	373
10. Urlop wypoczynkowy	375
10.1. Wymiar urlopu	375
10.2. Warunki uzyskania i utraty prawa do urlopu	375
10.3. Realizacja prawa do urlopu	376
10.4. Wynagrodzenie za urlop i ekwiwalent pieniężny za nie wykorzystany urlop	377
11. Urlop wypoczynkowy według przepisów szczególnych	377
Część problemowa. Podatny czas pracy	378
Część pomocnicza	381
1. Literatura	381
2. Pytania	382
Rozdział XXIII. Ochrona pracy	383
Zagadnienia podstawowe	383
1. Pojęcie ochrony pracy	383
2. Zasada bezpiecznej i higienicznej pracy	384
3. Powszechna ochrona pracy	385
3.1. Ogólna reguła bhp (art. 207 k.p.)	386
3.2. Zakładowa służba bhp	386
3.3. Obowiązki producentów i nabywców (użytkowników) środków produkcji (art. 210-214 k.p.)	386
3.4. Profilaktyczna ochrona pracy	387
3.5. Szkolenie w zakresie bhp	387
3.6. Środki ochrony pracy	388
3.7. Postępowanie w sprawach wypadków i chorób zawodowych	388

3.8. Obowiązki pracowników w zakresie bhp	388
4. Szczególna ochrona pracy	389
4.1. Ochrona pracy kobiet	389
4.2. Ochrona pracy młodocianych	391
4.3. Ochrona pracy osób niepełnosprawnych	392
5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	393
5.1. Wypadek przy pracy i choroba zawodowa	393
5.2. Jednorazowe odszkodowanie	395
5.3. Świadczenie wyrównawcze	395
5.4. Zatrudnienie w razie ograniczenia zdolności do pracy	396
Część problemowa. <i>Res sacra miser</i>	396
Część pomocnicza	398
1. Literatura	398
2. Pytania	399
Rozdział XXIV. Rozpatrywanie sporów między pracownikiem i pracodawcą	400
Zagadnienia podstawowe	400
1. Wprowadzenie	400
2. Pojęcie sporu	400
3. Strony i stronicy sporu	402
4. Postępowanie wewnątrzzakładowe	404
5. Postępowanie pojednawcze	406
6. Postępowanie administracyjne	406
7. Droga sądowa	408
8. Kompromis jako zasada postępowania	409
8.1. Kompromis w postępowaniu wewnątrzzakładowym	410
8.2. Kompromis w postępowaniu sądowym	411
9. Inne zasady postępowania	412
Część problemowa. Pluralizm procesowy	413
Część pomocnicza	415
1. Literatura	415
2. Pytania	416
Aneks	417
Nowe uregulowania układów zbiorowych pracy	417
1. Uwagi ogólne	417
2. Pojęcie układu zbiorowego pracy	417
3. Zakres podmiotowy układów	418
4. Zakres przedmiotowy układów	418
5. Relacja układu do ustawy i czynności stron stosunku pracy	419
6. Układ ponadzakładowy	419
7. Układ zakładowy	420
8. Rokowania	421
9. Zawarcie, rozszerzenie, zawieszenie i rozwiązanie układu	422
10. Zmiany organizacyjne stron układu	422
11. Rejestracja układów	423